ειδικούς όρους τη διάθεση στην αγορά των επικινδύνων ουσιών που ενδέχεται να παρουσιάζουν κινδύνους για τον άνθρωπο και το περιβάλλον ως εκ της ταξινομήσεώς τους, της συσκευασίας τους ή της επισημάνσεώς τους, δεν περιλαμβάνει, όσον αφορά την ενημέρωση της Επιτροπής και των άλλων κρατών μελών ως προς τα ληφθέντα μέτρα, καμιά ιδιαίτερη προϋπόθεση ως προς τον τύπο ούτε υποχρεώνει το κράτος μέλος που κάνει χρήση της ρήτρας αυτής να μεριμνά ώστε στα ληφθέντα μέτρα να γίνεται ρητή μνεία του προσωρινού τους χαρακτήρα.

ΕΚΘΕΣΗ ΑΚΡΟΑΤΗΡΙΟΥ

στην υπόθεση C-43/90 *

I — Η κοινοτική ρύθμιση

1. Με την οδηγία 67/548/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 27ης Ιουνίου 1967 (ΕΕ ειδ. έκδ. 13/001, σ. 34), που έχει ως νομική βάση το άρθρο 100 της Συνθήκης ΕΟΚ, θεσπίστηκαν οι βασικοί κανόνες για την ταξινόμηση των επικινδύνων ουσιών και παρασκευασμάτων. Η οδηγία αυτή αποσκοπεί στην προστασία του πληθυσμού καθώς και στην αποφυγή του ενδεχομένου να έχουν ως αποτέλεσμα οι διαφορές μεταξύ των εθνικών διατάξεων την παρεμπόδιση του εμπορίου των εν λόγω ουσιών και παρασκευασμάτων εντός της Κοινότητας.

2. Η οδηγία 79/831/ΕΟΚτου Συμβουλίου, της 18ης Σεπτεμβρίου 1979 (ΕΕ ειδ. έκδ. 13/009, σ. 13), η οποία έχει επίσης ως νομική βάση το άρθρο 100 της Συνθήκης ΕΟΚ, εισήγαγε τροποποιήσεις στο σύστημα που καθιέρωσε η οδηγία 67/548, οι οποίες αποσκοπούν κυρίως στην ενδυνάμωση των ελέγχων «(...) για την προστασία του ανθρώπου και του περιβάλλοντος από τους πιθανούς κινδύνους που μπορούν να προέλθουν από τη διάθεση στην αγορά νέων ουσιών (...)» (πρώτη αιτιολογική σκέψη).

3. Η επίμαχη οδηγία περιέχει κανόνες που ρυθμίζουν τη διάθεση στην κοινοτική αγορά νέων επικινδύνων ουσιών και κανόνες που διέπουν τις παλαιές επικίνδυνες ουσίες, ήτοι εκείνες που είχαν εισαχθεί στην αγορά πριν από τις 18 Σεπτεμβρίου 1981, ημερομηνία θέσεως σε εφαρμογή των τροποποιήσεων που εισήγαγε η οικεία οδηγία. Οι άλλοι κανόνες της οδηγίας ισχύουν τόσο για τις παλαιές όσο και για τις νέες ουσίες.

4. Όσον αφορά τις νέες ουσίες, η οδηγία επιβάλλει σε κάθε παρασκευαστή ή εισαγωγέα στην Κοινότητα την υποχρέωση να κοινοποιεί στις εθνικές αρχές που ορίζουν τα κράτη μέλη τον σχετικό τεχνικό φάκελο, δήλωση αφορώσα τα δυσμενή αποτελέσματα της συγκεκριμένης ουσίας, πρόταση ταξινομήσεως και επι-

* Γλώσσα διαδικασίας: η γερμανική.

σημάνσεως καθώς και προτάσεις για οποιεσδήποτε συνιστώμενες προφυλάξεις σχετικά με την ασφαλή χρήση της ουσίας (άρθρα 6 και 7). Κατά το άρθρο 13, παράγραφος 2, της οδηγίας, η Επιτροπή τηρεί κατάλογο όλων των κοινοποιημένων ουσιών.

5. Όσον αφορά τις παλαιές ουσίες, το άρθρο 13, παράγραφος 1, προβλέπει ότι « η Επιτροπή, βάσει κυρίως των πληροφοριών που δίδονται από τα κράτη μέλη, συντάσσει ευρετήριο των ουσιών που υπάρχουν στην κοινοτική αγορά την 18η Σεπτεμβρίου 1981 ». Το άρθρο 5, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, ορίζει τα εξής:

« Οι επικίνδυνες ουσίες που δεν αναγράφονται ακόμη στο παράρτημα Ι, αλλά απαριθμούνται στο ευρετήριο που προβλέπεται στο άρθρο 13, παράγραφος 1, ή που είναι ήδη στην αγορά προ της 18ης Σεπτεμβρίου 1981 πρέπει, καθ' ο μέτρο οι επικίνδυνες ιδιότητές τους είναι επαρκώς γνωστές στον παρασκευαστή, εγκατεστημένον ή όχι στην Κοινότητα, να συσκευάζονται και επισημαίνονται προσωρινώς από τον κατασκευαστή (...) »

6. Το άρθρο 22 ορίζει τα εξής:

« Τα κράτη μέλη δεν μπορούν να απαγορεύσουν, περιορίσουν ή παρεμποδίσουν, για λόγους κοινοποιήσεως, ταξινομήσεως, συσκευασίας ή επισημάνσεως, κατά την έννοια της παρούσας οδηγίας, τη διάθεση στην αγορά ουσιών, εφόσον αυτές ανταποκρίνονται στην παρούσα οδηγία και τα παραρτήματά της. »

7. Το άρθρο 23, παράγραφος 1, περιλαμβάνει τέλος την ακόλουθη ρήτρα διαφυλάξεως:

« Αν ένα κράτος μέλος κατέχει εμπεριστατωμένες αποδείξεις ότι μία ουσία, καίτοι σύμφωνη με τις διατάξεις της παρούσας οδηγίας, παρουσιάζει κινδύνους για τον άνθρωπο ή το περιβάλλον, ως εκ της ταξινομήσεώς της, της συσκευασίας της ή της επισημάνσεώς της, τούτο μπορεί προσωρινά να απαγορεύσει ή να υποβάλει σε ειδικούς όρους τη διάθεση στην αγορά της επικίνδυνης αυτής ουσίας, στην επικράτειά του. Ενημερώνει σχετικά αμέσως την Επιτροπή και τα λοιπά κράτη μέλη, εκθέτοντας επακριβώς τους λόγους που δικαιολογούν την απόφασή του ».

8. Η εν λόγω οδηγία προβλέπει ότι τα κράτη μέλη θέτουν σε ισχύ τις αναγκαίες διατάξεις για να συμμορφωθούν με το άρθρο 5, παράγραφος 2, το αργότερο μέχρι τη 18η Σεπτεμβρίου 1983 και ενημερώνουν σχετικώς την Επιτροπή, ενώ για τις υπόλοιπες διατάξεις της η αντίστοιχη ημερομηνία είναι η 18η Σεπτεμβρίου 1981.

II — Πραγματικά περιστατικά και διαδικασία

9. Την 1η Οκτωβρίου 1986 η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας διαβίβασε στην Επιτροπή το κείμενο της γερμανικής κανονιστικής αποφάσεως περί των επικινδύνων ουσιών (Gefahrstoffverordnung, της 26ης Αυγούστου 1986, BGBl. I, σ. 1470), που αποσκοπούσε στη μεταφορά της οδηγίας 79/831 στο γερμανικό δίκαιο (στο εξής: γερμανική κανονιστική απόφαση).

10. Με έγγραφο της 23ης Ιουλίου 1987 (έγγραφο οχλήσεως), η Επιτροπή έλαβε θέση ως προς τη γερμανική κανονιστική απόφαση. Η Επιτροπή επισήμανε στη Γερμανική Κυβέρνηση ότι η επίμαχη απόφαση δεν ήταν σύμφωνη προς την οδηγία 79/831 ως προς ορι-

σμένα σημεία και της έδωσε, σύμφωνα με το άρθρο 169 της Συνθήκης ΕΟΚ, την ευκαιρία να διατυπώσει τις παρατηρήσεις της εντός δύο μηνών. Οι αντιρρήσεις της Επιτροπής αφορούσαν, αφενός, τις διαφορές μεταξύ των γερμανικών διατάξεων και εκείνων της οδηγίας σχετικά με την επισήμανση ορισμένων επικινδύνων ουσιών και, αφετέρου, το ασυμβίβαστο των γερμανικών διατάξεων περί επισημάνσεως ορισμένων ουσιών με τις διατάξεις του άρθρου 5, παράγραφος 2, της οδηγίας.

11. Με ανακοίνωση της 2ας Φεβρουαρίου 1988, η Γερμανική Κυβέρνηση απάντησε κατ' ουσίαν στην Επιτροπή ότι δεν συμμεριζόταν την ερμηνεία που έδινε στο άρθρο 5, παράγραφος 2, της οδηγίας.

12. Με έγγραφο της 5ης Φεβρουαρίου 1988, η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας κοινοποίησε στην Επιτροπή το κείμενο της κανονιστικής αποφάσεως της 16ης Δεκεμβρίου 1987, που τροποποιούσε την αρχική απόφαση περί των επικνδύνων ουσιών.

13. Με έγγραφο της 1ης Μαρτίου 1988, η Επιτροπή ζήτησε από τη Γερμανική Κυβέρνηση να της γνωστοποιήσει αν ορισμένες διατάξεις της γερμανικής κανονιστικής αποφάσεως θα τροποποιούνταν έτσι ώστε στο μέλλον να επιτρέπεται μόνο η προσωρινή επισήμανση των επικινδύνων ουσιών στις οποίες αναφέρονται οι διατάξεις αυτές.

14. Με ανακοίνωση της 11ης Ιουλίου 1988, η Γερμανική Κυβέρνηση απάντησε κατ' ουσίαν ότι ο προσωρινός χαρακτήρας της επισημάνσεως των ουσιών στις οποίες αναφέρεται η γερμανική απόφαση ήταν δεδομένος και ότι ουδόλως σχεδιαζόταν η τροποποίησή της.

15. Κατόπιν της απαντήσεως αυτής, η Επιτροπή διαβίβασε στη Γερμανική Κυβέρνηση στις 17 Οκτωβρίου 1988 αιτιολογημένη γνώμη, η οποία απαριθμεί τις ουσίες για τις οποίες, κατά την Επιτροπή, οι διατάξεις της γερμανικής αποφάσεως σχετικά με την επισήμανση ήσαν παράνομες. Ετάχθη προθεσμία δύο μηνών στη Γερμανική Κυβέρνηση για να συμμορφωθεί με αυτή τη γνώμη.

16. Με ανακοίνωση της 17ης Μαρτίου 1989, η Γερμανική Κυβέρνηση απάντησε κατ' ουσίαν ότι πολλές ουσίες, ως προς την επισήμανση των οποίων υπήρχαν διαφορές, θα αποτελούσαν στο άμεσο μέλλον το αντικείμενο νέας κοινοτικής ταξινομήσεως και ότι η γερμανική κανονιστική απόφαση περιελάμβανε μόνο προσωρινά μέτρα για τις ουσίες η ταξινόμηση των οποίων διέφερε από την παρούσα κοινοτική ταξινόμηση. Η Γερμανική Κυβέρνηση ζήτησε κατά συνέπεια από την Επιτροπή να αναστείλει τη διαδικασία.

17. Με ανακοίνωση της 14ης Ιουλίου 1989, η Γερμανική Κυβέρνηση ενημέρωσε την Επιτροπή ότι κίνησε τη διαδικασία του προμνημονευθέντος άρθρου 23 της οδηγίας για 21 ουσίες, των οποίων την ταξινόμηση σε κοινοτικό επίπεδο είχε ζητήσει επειγόντως από την Επιτροπή τον Νοέμβριο του 1987.

18. Με ανακοίνωση της 29ης Αυγούστου 1989, η Γερμανική Κυβέρνηση ενημέρωσε την Επιτροπή ότι κίνησε επίσης τη διαδικασία του άρθρου 23 για 42 άλλες ουσίες, για την επισήμανση των οποίων οι εργασίες εντός της Επιτροπής είχαν καθυστερήσει σημαντικά.

19. Η Επιτροπή άσκησε στις 15 Φεβρουαρίου 1990 την παρούσα προσφυγή, ζητώντας από το Δικαστήριο:

— να αναγνωρίσει ότι η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από τη Συνθήκη ΕΟΚ, επειδή δεν μετέφερε στο εσωτερικό της δίκαιο ούτε εφάρμοσε ορθώς τις διατάξεις του άρθρου 5, παράγραφος 2, σε συνδυασμό με το άρθρο 23, παράγραφος 1, της οδηγίας 79/831/ΕΟΚτου Συμβουλίου, της 18ης Σεπτεμβρίου 1979, που τροποποιεί για έκτη φορά την οδηγία 67/548/ΕΟΚτου Συμβουλίου, της 27ης Ιουνίου 1967, περί προσεγγίσεως των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων περί ταξινομήσεως, συσκευασίας και επισημάνσεως των επικινδύνων ουσιών,

— να καταδικάσει την καθής στα δικαστικά έξοδα.

20. Η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας ζητεί από το Δικαστήριο:

— να απορρίψει την προσφυγή ως αβάσιμη,

— να καταδικάσει την Επιτροπή στα δικαστικά έξοδα.

21. Κατόπιν εκθέσεως του εισηγητή δικαστή και αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα, το Δικαστήριο αποφάσισε να προχωρήσει στην προφορική διαδικασία χωρίς προηγούμενη διεξαγωγή αποδείξεων. Κάλεσε πάντως τους διαδίκους να απαντήσουν εγγράφως σε ορισμένες ερωτήσεις.

III — Ισχυρισμοί και επιχειρήματα των διαδίκων

22. Οι αιτιάσεις που διατυπώθηκαν στην προσφυγή της Επιτροπής αφορούν τις διατάξεις της γερμανικής κανονιστικής αποφάσεως που αφορούν την επισήμανση « *παλαιών* » ουσιών.

23. Κατά την Επιτροπή, η καθής διατήρησε στην απόφαση του 1986, όπως τροποποιήθηκε το 1987, κατά παράβαση του άρθρου 5, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, της οδηγίας 67/548, όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 79/831, ορισμένες προδιαγραφές για την επισήμανση πολλών παλαιών ουσιών, οι οποίες, κατά την οδηγία, πρέπει να συσκευάζονται και να επισημαίνονται από τον κατασκευαστή υπ' ευθύνη του, στο μέτρο που έχει γνώση των κινδύνων που ενέχουν οι ουσίες αυτές, και σύμφωνα με τις διατάξεις της οδηγίας.

24. Οι διατάξεις της νομοθεσίας των κρατών μελών που εξαρτούν τη διάθεση στην αγορά και ειδικότερα την εισαγωγή ουσιών που πληρούν τους όρους του άρθρου 5, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, της οδηγίας 67/548, από ειδικές προϋποθέσεις συνιστούν εμπόδια στο εμπόριο ασυμβίβαστα προς τον σκοπό της οδηγίας και το άρθρο της 22.

25. Οι εν λόγω ουσίες μπορούν επομένως, κατά την οδηγία, να κυκλοφορούν ελεύθερα εντός της κοινής αγοράς, εφόσον δεν έχει κινηθεί η διαδικασία του άρθρου 23. Η διαδικασία αυτή επιτρέπει τον προσωρινό περιορισμό των εισαγωγών σε ένα κράτος μέλος, αν το κράτος αυτό διαπιστώσει ότι δεδομένη ουσία παρουσιάζει κινδύνους για τον άνθρωπο ή το περιβάλλον του.

26. Η Επιτροπή ισχυρίζεται ότι, δυνάμει του άρθρου 5 της γερμανικής κανονιστικής αποφάσεως, ορισμένες παλαιές ουσίες υπόκεινται σε υποχρέωση επισημάνσεως, αφ' ης στιγμής οι γερμανικές αρχές διαπίστωσαν τα καρκινογόνα αποτελέσματά τους. Το σύστημα που καθιερώθηκε με τον τρόπο αυτό προκαλεί διαρκώς νέα εμπόδια στην ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων, χωρίς ωστόσο να πληροί τις αναγκαίες προϋποθέσεις για τη διατήρηση ενιαίας αγοράς, τις οποίες θέσπισε η οδηγία σχετικά με τις εθνικές διατάξεις που δικαιολογούνται ενδεχομένως από λόγους προστασίας της υγείας, ήτοι άμεση ενημέρωση της Επιτροπής και προσωρινό χαρακτήρα του συστήματος, μέχρις ότου εκδοθεί απόφαση σύμφωνα με το άρθρο 23 της οδηγίας.

27. Κατά την Επιτροπή, ο προσωρινός χαρακτήρας δεν αποδεικνύεται, εν πάση περιπτώσει, από το γεγονός ότι η διαπίστωση των επικινδύνων ιδιοτήτων των επιμάχων ουσιών από την αρμόδια αρχή αποτελεί, σύμφωνα με τους ισχυρισμούς της καθής, μαχητό τεκμήριο. Το άρθρο 5 της γερμανικής κανονιστικής αποφάσεως είναι επομένως ασυμβίβαστο με την οδηγία 67/548, ιδίως με τα άρθρα 5, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, 22 και 23, εφόσον το σύστημα δεν προβλέπει ούτε την ενημέρωση της Επιτροπής ούτε τον προσωρινό χαρακτήρα των υποχρεώσεων επισημάνσεως.

28. Η Επιτροπή ισχυρίζεται στη συνέχεια ότι, καίτοι οι παρατεθείσες στο έγγραφο της Γερμανικής Κυβερνήσεως της 14ης Ιουλίου 1989 ουσίες κοινοποιήθηκαν σύμφωνα με το άρθρο 23 της οδηγίας, η καθής αντιθέτως δεν απέδειξε ότι οι μη τροποποιηθείσες μέχρι τούδε διατάξεις της κανονιστικής αποφάσεως περί των επικινδύνων ουσιών και τα συνακόλουθα εμπόδια διαθέσεως στην αγορά είναι προσωρινά. Εφόσον, ως εκ τούτου, δεν πληρούνται οι προϋποθέσεις που τίθενται στο πλαίσιο της ρήτρας διαφυλάξεως, η κανονιστική απόφαση περί των επικινδύνων ουσιών είναι επίσης ασυμβίβαστη με την οδηγία όσον αφορά αυτές τις ουσίες.

29. Η Επιτροπή καταλήγει, ως εκ τούτου, ότι κακώς η κανονιστική απόφαση περί των επικινδύνων ουσιών απαιτεί ιδιαίτερη επισήμανση για όλες τις ουσίες που παρατίθενται στα σημεία 3 έως 5 του εγγράφου οχλήσεως και 5 έως 8 και 11 του τμήματος II της αιτιολογημένης γνώμης, εξαρτώντας έτσι το εμπόριο των προϊόντων αυτών από όρους που δεν προβλέπονται από την οδηγία.

30. Η *Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας*, καθής, παρατηρεί προκαταρκτικώς ότι η σύνταξη του υπομνήματος αντικρούσεως κατέστη δυσχερής εκ του ότι οι περισσότερες από τις επίμαχες ουσίες μνημονεύονται εμμέσως στο δικόγραφο της προσφυγής της Επιτροπής, καθόσον γίνεται παραπομπή στην προηγούμενη αλληλογραφία μεταξύ των διαδίκων.

31. Η καθής υποστηρίζει ότι η Επιτροπή εκκινεί από εσφαλμένη ερμηνεία του άρθρου 5, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, που προστέθηκε στην οδηγία 67/548 με την οδηγία 79/831, εφόσον ισχυρίζεται ότι τα κράτη μέλη υποχρεούνται να καταργήσουν, για όλες τις παλαιές ουσίες που δεν ενεγράφησαν ακόμη στο παράρτημα I της οδηγίας, τις εθνικές ταξινομήσεις και να αναθέσουν την επισήμανσή τους στους κατασκευαστές ανάλογα με τη γνώση που έχουν οι τελευταίοι για τον επικίνδυνο χαρακτήρα των εν λόγω ουσιών.

32. Κατά την άποψη της καθής, οι συντάκτες της οδηγίας 79/831 δεν εμπνεύστηκαν από αυτή την αντίληψη, η οποία θα είχε καταλήξει

σε μείωση του βαθμού προστασίας της υγείας που παρέχεται σε εθνικά πλαίσια.

33. Η υποχρέωση καταργήσεως των υφισταμένων εθνικών ταξινομήσεων θα ερχόταν επίσης σε αντίφαση προς την πρακτική που ακολουθεί η Κοινότητα σχετικά με την προσέγγιση των νομοθεσιών στον τομέα των επικινδύνων ουσιών, η οποία άρχισε με την έκδοση της οδηγίας 67/548, η οποία προέβλεπε την προοδευτική αντικατάσταση των εθνικών ρυθμίσεων από κοινοτικούς κανόνες.

Με τη στάση αυτή, δέχτηκε μόνο ότι η επίμαχη διάταξη αφορά όλες τις παλαιές ουσίες που δεν είχαν περιληφθεί στο παράρτημα I της οδηγίας 67/548 και δεν είχαν, κατά την έναρξη ισχύος της οδηγίας 79/831, ταξινομηθεί ακόμη ούτε σε εθνικό επίπεδο. Δήλωσε επίσης ότι ήταν έτοιμη να καταστήσει δυνατή, με ενεργή συνεργασία, την ταχεία λήψη αποφάσεως όσον αφορά την ένταξη στο παράρτημα I της οδηγίας 67/548 των ουσιών που είχαν ταξινομηθεί σε εθνικό επίπεδο ως καρκινογόνες και για τις οποίες η οδηγία αυτή δεν περιελάμβανε ακόμη ιδιαίτερη υποχρέωση επισημάνσεως.

34. Στο μέτρο λοιπόν που δεν υπάρχουν κοινοτικοί κανόνες, τα κράτη μέλη μπορούν να αποφασίζουν τα ίδια για τον βαθμό προστασίας της υγείας των υπηκόων τους βάσει του άρθρου 36 της Συνθήκης. Η καθής έκανε ήδη χρήση της δυνατότητας αυτής με την έκδοση της κανονιστικής αποφάσεως περί των επικινδύνων ουσιών στην εργασία, της 29ης Ιουλίου 1980.

37. Όσον αφορά ειδικότερα τις καρκινογόνες ουσίες, η καθής υποστηρίζει ότι οι ουσίες που αναφέρονται στη γερμανική κανονιστική απόφαση με τους αριθμούς 127, 336, 575, 591, 690, 850, 1130, 1241, 1247 και 1260 έχουν ταξινομηθεί πλέον και σε κοινοτικό επίπεδο ως καρκινογόνες ουσίες, με τις οδηγίες 86/431/ΕΟΚ και 87/432/ΕΟΚ, καθώς και με την οδηγία 88/490/ΕΟΚ της Επιτροπής, της 22ας Ιουλίου 1988, για δέκατη προσαρμογή στην τεχνική πρόοδο της οδηγίας 67/548. Επομένως, όσον αφορά τις ουσίες αυτές, οι γερμανικές διατάξεις συμφωνούν με τους κοινοτικούς κανόνες.

35. Η καθής θεωρεί ότι δεν υπάρχει συνέπεια στη συμπεριφορά της Επιτροπής, η οποία δεν επέκρινε το σχέδιο κανονιστικής αποφάσεως περί των επικινδύνων ουσιών που της διαβιβάστηκε στις 2 Δεκεμβρίου 1983 και που διατηρούσε την εθνική ταξινόμηση, αντέδρασε δε μόνο κατά τη μεταγενέστερη επεξεργασία του σχεδίου αυτού. Τούτο δείχνει ότι η αντίληψη που διαμόρφωσε μεταγενέστερα η Επιτροπή σχετικά με το περιεχόμενο του άρθρου 5, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, της οδηγίας ήταν διαφορετική από εκείνη την οποία είχαν διαμορφώσει όλοι οι μετασχόντες στην έκδοση της οδηγίας.

38. Όσον αφορά την καρκινογόνο ουσία με αριθμό 1119, κινήθηκε η διαδικασία του άρθρου 23 με την προμνημονευθείσα ανακοίνωση της 14ης Ιουλίου 1989 και επίκειται η ένταξή της στον κοινοτικό κατάλογο των καρκινογόνων ουσιών.

36. Η Γερμανική Κυβέρνηση, ωστόσο, επιδεικνύουσα πνεύμα συνεργασίας, υποσχέθηκε στην Επιτροπή ότι δεν θα διεύρυνε περαιτέρω τον εθνικό κατάλογο των επικινδύνων ουσιών.

39. Όσον αφορά τις 78 τοξικές ουσίες που δεν έχουν ταξινομηθεί σε κοινοτικό επίπεδο, η καθής αναφέρεται κατ' αρχάς στην ανακοί-

νωσή της της 29ης Αυγούστου 1989, που αφορά την κίνηση της διαδικασίας του άρθρου 23. Επιπλέον, με τη δεύτερη κανονιστική απόφαση που τροποποίησε την αρχική, η καθής διέγραψε τις ουσίες που είχαν ταξινομηθεί υπό τους αριθμούς 76, 94, 119, 160, 173, 205, 206, 330, 345, 350, 355, 360, 387, 398, 405, 676, 705, 795, 812, 818, 856, 865, 866, 880, 915, 917, 933, 965, 1078, 1186, 1194, 1267, 1274, 1293 και 1309 (35 ουσίες), ενώ με μια άλλη τροποποιητική απόφαση, που βρίσκεται επί του παρόντος στο στάδιο της εκπονήσεως, προτίθεται να διαγράψει τις ουσίες που έχουν ταξινομηθεί υπό τους αριθμούς 21, 96, 186, 193, 393, 799, 879, 1067 και 1234. Η ουσία υπ' αριθ. 361 έχει ήδη ταξινομηθεί σε κοινοτικό επίπεδο.

40. Για τις λοιπές ουσίες της γερμανικής κανονιστικής αποφάσεως, η καθής κίνησε τη διαδικασία του άρθρου 23 με την προπαρατεθείσα ανακοίνωση της 29ης Αυγούστου 1988. Πρόκειται περί ουσιών που έχουν ήδη από πολύ καιρό χαρακτηριστεί ως επικίνδυνες από τα συναπαρτίζοντα τη Γερμανία ομόσπονδα κράτη. Οι σχετικές με την επισήμανση γερμανικές διατάξεις ισχύουν φυσικά μέχρις ότου ληφθεί οριστική απόφαση σε κοινοτικό επίπεδο.

41. Η καθής αναφέρεται, στη συνέχεια, στο άρθρο 5 της γερμανικής κανονιστικής αποφάσεως, σε σχέση με το οποίο η Επιτροπή εξέφρασε αντιρρήσεις. Φαίνεται ότι οι αντιρρήσεις αυτές, οι οποίες δεν διατυπώθηκαν σαφώς στο δικόγραφο της προσφυγής, έγκεινται στο γεγονός ότι, κατά την εν λόγω διάταξη, η *γνώση* του κατασκευαστή σχετικά με τις επικίνδυνες ιδιότητες των οικείων ουσιών δεν αποτελεί το μόνο αποφασιστικό στοιχείο για τη γένεση της υποχρεώσεως επισημάνσεως που υπέχει ο κατασκευαστής.

42. Συναφώς, η καθής ισχυρίζεται ότι η οδηγία δεν προβλέπει τον τρόπο με τον οποίο τα κράτη μέλη διαπιστώνουν ότι ο κατασκευαστής έχει γνώση του επικίνδυνου χαρακτήρα μιας ουσίας, όταν ο ενδιαφερόμενος δεν το κοινοποιεί ο ίδιος. Επομένως, κατά τη μεταφορά της οδηγίας στο εθνικό δίκαιο τα κράτη μέλη μπορούν τα ίδια να προσδιορίζουν τα στοιχεία από τα οποία μπορεί *να συναχθεί το συμπέρασμα ότι ο κατασκευαστής γνωρίζει* την επικίνδυνη φύση μιας ουσίας.

43. Το γερμανικό δίκαιο λαμβάνει ως αφετηρία την άποψη ότι ο κατασκευαστής έχει καταρχήν γνώση του επικινδύνου χαρακτήρα μιας ουσίας, όταν υπάρχουν *συγκεκριμένα επιστημονικά πορίσματα* σχετικά μ' αυτή. Η επίμαχη διάταξη της γερμανικής κανονιστικής αποφάσεως θεωρεί δεδομένη, στην περίπτωση των καρκινογόνων ουσιών, τη γνώση αυτή, όταν σε τέτοια πορίσματα καταλήγει η «επιτροπή για την εξέταση των βλαβερών ουσιών στην εργασία» (στο εξής: επιτροπή βλαβερών ουσιών). Οι διαπιστώσεις της επιτροπής αυτής έχουν την ισχύ μαχητού τεκμηρίου.

44. Η καθής ισχυρίζεται τέλος ότι, όπως δείχνει η υποβληθείσα από την Επιτροπή στις 26 Ιανουαρίου 1990 πρόταση οδηγίας του Συμβουλίου για τροποποίηση της οδηγίας 67/548 (ΕΕ C 33, σ. 3), η Επιτροπή αφήνει επίσης περιθώρια ερμηνείας στα κράτη μέλη ως προς τη διαπίστωση της γνώσεως του κατασκευαστή και, κατά το μέτρο αυτό,προβλέπει την ανάγκη εναρμονίσεως. Η πρότασή της να προβλεφθεί ότι ο παρασκευαστής πρέπει να προβαίνει σε προσωρινή επισήμανση, *όταν μπορεί να αναμένεται ότι έχει γνώση των επικινδύνων ιδιοτήτων μιας ουσίας*, είναι πολύ θετική.

45. Η *Επιτροπή* απαντά ότι, όπως δέχθηκε το Δικαστήριο με την απόφαση της 14ης Οκτωβρίου 1987, 278/85, Επιτροπή κατά Δανίας (Συλλογή 1987, σ. 4069, σκέψη 12), «(...) ο κοινοτικός νομοθέτης ρύθμισε λεπτομερώς τα ζητήματα που αναφέρονται στην (...) επισήμανση των ουσιών, τόσο παλαιών όσο και νέων, και δεν έδωσε στα κράτη μέλη τη δυνατότητα να θεσπίζουν άλλα μέτρα στις εθνικές κανονιστικές τους ρυθμίσεις». Επομένως, το άρθρο 5, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, της οδηγίας, δεν μπορεί να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι ο τομέας τον οποίο αφορά μπορεί ακόμη να ρυθμιστεί σε εθνικό επίπεδο ούτε να γίνει συναφώς αναφορά στο άρθρο 36 της Συνθήκης ΕΟΚ. Εξάλλου, αναφέρεται σαφώς στην έκτη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας 79/831 ότι η τροποποίηση που εισήγαγε η οδηγία αυτή αφορά επίσης την προσωρινή επισήμανση των ουσιών που δεν περιλαμβάνονται στο παράρτημα Ι.

46. Επομένως, η οδηγία αφορά επίσης, κατά την Επιτροπή, τις παλαιές ουσίες, για τις οποίες δεν προβλέπει ότι διατηρούνται οι εθνικές διατάξεις, αλλά ότι για την επισήμανσή τους ευθύνη έχει ο παρασκευαστής, μέχρις ότου οι εν λόγω ουσίες συμπεριληφθούν στο παράρτημα Ι. Μόνο η διαδικασία που προβλέπει το άρθρο 23 επιτρέπει τη διατήρηση ή τη θέσπιση εθνικών διατάξεων.

47. Η λύση αυτή της ρήτρας διασφαλίσεως του άρθρου 23 παρέχει συναφώς όλες τις εγγυήσεις κατά της μειώσεως του βαθμού προστασίας της υγείας ο οποίος έχει επιτευχθεί σε εθνικό επίπεδο. Εξάλλου, επιτρέπει επίσης τον κοινοτικό έλεγχο των εθνικών μέτρων και ενδεχομένως την ανάκλησή τους, όταν δεν είναι δικαιολογημένα. Η εξισορροπητική αυτή λύση αποφασίστηκε από το Συμβούλιο με τη συμφωνία της καθής.

48. Όσον αφορά τον ισχυρισμό της καθής περί ασυνεπούς στάσεως της Επιτροπής, η προσφεύγουσα παρατηρεί ότι ποτέ δεν έδωσε διαφορετική ερμηνεία στην οδηγία. Τα σχέδια των γερμανικών κανονιστικών αποφάσεων εξετάστηκαν υπό το πρίσμα του άρθρου 30 της Συνθήκης ΕΟΚ, αλλά όχι σε σχέση με την τήρηση των διατάξεων της οδηγίας. Το γεγονός ότι δεν διατύπωσε συναφώς καμιά παρατήρηση δεν σημαίνει ότι στηρίχτηκε τότε σε διαφορετική ερμηνεία του άρθρου 5, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, από αυτή που υποστηρίζει σήμερα. Το απλό γεγονός ότι δεν διατύπωσε καμία άποψη δεν μπορεί επ' ουδενί να θεωρηθεί ως δικαιολογία της αντικειμενικώς υφισταμένης παραβάσεως της επίμαχης διατάξεως.

49. Όσον αφορά τη γνώση που έχει ο παρασκευαστής των ουσιών για τις επικίνδυνες ιδιότητές τους, η Επιτροπή αναγνωρίζει ότι η οδηγία δεν ρυθμίζει τον τρόπο αποδείξεως αυτής της γνώσεως. Κατά συνέπεια, σε περίπτωση αμφιβολίας, η γνώση αυτή πρέπει να αποδεικνύεται κατά περίπτωση, τα κράτη μέλη όμως δεν είναι ελεύθερα να θεσπίζουν διατάξεις κατά τις οποίες η γνώση του παρασκευαστή τεκμαίρεται γενικώς, ειδάλλως θα αντιστρεφόταν η έννοια της εν λόγω διατάξεως. Εξάλλου, οι διαπιστώσεις της γερμανικής επιτροπής βλαβερών ουσιών παρουσιάζουν, ενδεχομένως, ενδιαφέρον για τον Γερμανό παρασκευαστή όχι όμως και για τους παρασκευαστές άλλων κρατών μελών.

50. Ως προς την ανωτέρω αναφερθείσα πρόταση τροποποιήσεως της οδηγίας 67/548, η Επιτροπή ισχυρίζεται ότι ενισχύει και καθιστά αντικειμενικότερη την ευθύνη του παρασκευαστή, καθιερώνοντας ως κριτήριο όχι πλέον την πραγματική του γνώση, αλλά *το καθήκον του να γνωρίζει* ότι ορισμένη ουσία

είναι επικίνδυνη, κριτήριο για το οποίο οι διαπιστώσεις επιτροπών εμπειρογνωμόνων μπορούν πράγματι να αποτελούν σημαντικές ενδείξεις. Ωστόσο, ούτε η τροποποίηση αυτή θίγει την αρχή της προσωπικής ευθύνης του παρασκευαστή, την οποία καθιερώνει η ισχύουσα σήμερα διάταξη.

51. Όσον αφορά τις διάφορες κατηγορίες ουσιών, η Επιτροπή παρατηρεί καταρχάς ότι η ουσία *υπ' αριθ. 690* (1,2-εποξυπροπάνιο) συμπεριλαμβάνεται βεβαίως στο παράρτημα Ι της οδηγίας, η κατάταξή της όμως στις καρκινογόνες ουσίες αρχίζει να ισχύει, σύμφωνα με τη δέκατη οδηγία προσαρμογής (ΕΕ 1988, L 259, σ. 1), από την 1η Ιουλίου 1990. Πριν την ημερομηνία αυτή, οι εθνικές διατάξεις που επιβάλλουν γενικώς την επισήμανση με τη μνεία «καρκινογόνος» είναι ασυμβίβαστες με την οδηγία.

52. Όσον αφορά τις 78 τοξικές ουσίες, η Επιτροπή παρατηρεί ότι, δεδομένου ότι καμία από τις δύο γερμανικές τροποποιητικές αποφάσεις που ανέφερε η καθής δεν έχει τεθεί ακόμη σε ισχύ, ο ισχυρισμός που περιέχεται στο υπόμνημα αντικρούσεως δεν μπορεί να ερμηνευθεί παρά μόνο ως ομολογία.

53. Η Επιτροπή αναφέρεται εκ νέου στη διαδικασία του άρθρου 23 της οδηγίας, την οποία κίνησε για ορισμένες ουσίες η καθής, για να υποστηρίξει ότι η ουσία αυτή δεν μεταβάλλει τον παράνομο χαρακτήρα των επίμαχων γερμανικών διατάξεων. Οι διατάξεις δεν μπορούν να θεωρηθούν προσωρινές κατά το γράμμα και το πνεύμα τους, αφού δεν κάνουν μνεία ούτε του προσωρινού τους χαρακτήρα ούτε της διαδικασίας που κινήθηκε σύμφωνα με το άρθρο 23 της οδηγίας. Εξάλλου, η εν λόγω διαδικασία του άρθρου 23 δεν αφορά την ουσία υπ' αριθ. 143.

54. Εν κατακλείδι, η Επιτροπή αποσύρει τις αιτιάσεις της όσον αφορά τις ουσίες *υπ' αριθ.* 127, 336, 575, 591, 850, 1130, 1241, *1247* και *1260* και, κατά τα λοιπά, εμμένει πλήρως στα αιτήματα που διατύπωσε με το δικόγραφο της προσφυγής.

55. Η *Γερμανική Κυβέρνηση* υποστηρίζει, με το υπόμνημα ανταπαντήσεως, ότι ο ισχυρισμός της Επιτροπής ότι η οδηγία 67/548 συνιστά εξαντλητική ρύθμιση της επισημάνσεως των επικινδύνων ουσιών δεν είναι απόλυτος. Πράγματι, η διατύπωση της έκτης αιτιολογικής σκέψης της οδηγίας, κατά την οποία «δεν είναι αναγκαίο να προβλεφθούν διατάξεις περί της συσκευασίας και προσωρινής επισημάνσεως των επικινδύνων ουσιών που δεν αναφέρονται στο Παράρτημα Ι της 67/548», καθιστά εξίσου δυνατή την ερμηνεία ότι απλώς θεσπίζονται ελάχιστες προδιαγραφές για την προσωρινή επισήμανση.

56. Εξάλλου, η Επιτροπή δεν λαμβάνει αρκούντως υπόψη το γεγονός ότι η οδηγία 79/831 αποσκοπούσε στην ενίσχυση των ελέγχων των επικινδύνων ουσιών, με σκοπό την προστασία του ανθρώπου και του περιβάλλοντος (πρώτη αιτιολογική σκέψη, παρατεθείσα ανωτέρω)· τούτο επιβεβαιώθηκε με την προπαρατεθείσα απόφαση του Δικαστηρίου, της 14ης Οκτωβρίου 1987 (278/85). Για την ερμηνεία αυτής της οδηγίας δεν πρέπει επομένως να θεωρηθεί ως μόνο κριτήριο η δημιουργία εμποδίων στο εμπόριο.

57. Το χωρίο της προπαρατεθείσας αποφάσεως του Δικαστηρίου στο οποίο αναφέρεται η Επιτροπή πρέπει να εξεταστεί στο πλαίσιο εκείνης της υποθέσεως, στην οποία το οικείο κράτος μέλος προέβλεπε υποχρέωση κοινοποιήσεως για ουσίες για τις οποίες δεν υπήρχε τέτοια υποχρέωση δυνάμει της οδηγίας. Στην προκειμένη περίπτωση, αντιθέτως, πρόκειται

για την υποχρέωση επισημάνσεως, η οποία επιβάλλεται κατά την οδηγία, για όλες τις ουσίες. Οι επίδικες γερμανικές διατάξεις δεν διευρύνουν τον κύκλο των ουσιών για τις οποίες η οδηγία προέβλεψε την υποχρέωση επισημάνσεως.

58. Ως προς τη διατύπωση του άρθρου 5, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, της οδηγίας 79/831, κατά το οποίο οι επικίνδυνες ιδιότητες της ουσίας πρέπει να είναι «*επαρκώς γνωστές*» στον παρασκευαστή, η καθής ισχυρίζεται ότι, για λόγους ασφαλείας δικαίου, πρέπει να συγκεκριμενοποιηθεί το κριτήριο αυτό, δεδομένου ότι η διοίκηση πρέπει να είναι σε θέση να προσδιορίζει αν ο παρασκευαστής παρέβη τις υποχρεώσεις του.

59. Η Επιτροπή αναγνώρισε η ίδια την ανάγκη ρυθμίσεως εν προκειμένω, αφού ισχυρίστηκε με το υπόμνημα απαντήσεως ότι η πρόταση οδηγίας για έβδομη τροποποίηση της οδηγίας 67/548 ανάγει σε κριτήριο το *καθήκον* του παρασκευαστή να *γνωρίζει* τις επικίνδυνες ιδιότητες μιας ουσίας. Η καθής υποστηρίζει ότι, εν αναμονή συγκεκριμενοποιήσεως σε κοινοτικό επίπεδο, δικαιούται να προσδιορίζει η ίδια, στο πλαίσιο της μεταφοράς της οδηγίας 79/831, βάσει ποιων κριτηρίων μπορεί να συνάγεται το συμπέρασμα ότι ο παρασκευαστής γνωρίζει τις επικίνδυνες ιδιότητες μιας ουσίας.

60. Μια από τις υποχρεώσεις του παρασκευαστή είναι να ενημερώνεται για τα αποτελέσματα των επιστημονικών μελετών που διεξάγονται σε άλλα κράτη μέλη όσον αφορά τις επικίνδυνες ιδιότητες των ουσιών που παρασκευάζει, όπως τα πορίσματα της γερμανικής επιτροπής βλαβερών ουσιών, η οποία είναι διεθνώς αναγνωρισμένη για το επιστημονικό της κύρος.

61. Ως προς την ουσία *υπ' αριθ.* 690, στην οποία αναφέρεται η Επιτροπή με το υπόμνημα απαντήσεως, η Γερμανική Κυβέρνηση ισχυρίζεται ότι η ουσία αυτή έχει καταταγεί μεταξύ των καρκινογόνων ουσιών τόσο με τη γερμανική κανονιστική απόφαση (δεύτερο τροποποιητικό κείμενο της 23ης Απριλίου 1990) όσο και με την προπαρατεθείσα οδηγία 88/490. Η οδηγία αυτή προβλέπει, στο άρθρο 2, ότι τα κράτη μέλη εφαρμόζουν τις διατάξεις της *το αργότερο* από την 1η Ιουλίου 1990. Ωστόσο, η εν λόγω ουσία κατατάσσεται στις καρκινογόνες ουσίες, σε κοινοτικό επίπεδο, *από τις 22 Ιουλίου* 1988, ημερομηνία εκδόσεως της οδηγίας. Επομένως, η εν λόγω οδηγία μεταφέρθηκε στο γερμανικό δίκαιο ήδη πριν από την 1η Ιουλίου 1990.

62. Όσον αφορά τις 78 τοξικές ουσίες, η καθής αμφισβητεί ότι τα επιχειρήματα που προέβαλε με το υπόμνημα αντικρούσεως ισοδυναμούν με ομολογία. Μια πρώτη ομάδα από τις ουσίες αυτές διαγράφηκε από τη γερμανική κανονιστική απόφαση με τη δεύτερη τροποποιητική κανονιστική απόφαση, ενώ οι λοιπές ουσίες διαγράφηκαν με την τρίτη τροποποιητική απόφαση, δηλαδή το 1990.

63. Η Γερμανική Κυβέρνηση εμμένει στην άποψη ότι το άρθρο 23 της οδηγίας δεν της επέβαλλε ποσώς να χαρακτηρίσει ρητώς ως «προσωρινές» τις οικείες εθνικές διατάξεις. Οι διατάξεις αυτές μπορούν να αποκτήσουν τελικώς τον χαρακτήρα ρυθμίσεως αορίστου χρόνου, εφόσον με μεταγενέστερη κοινοτική απόφαση αναγνωριστεί ότι είναι σύμφωνες με το κοινοτικό δίκαιο. Το να χαρακτηρισθούν ως «προσωρινές» οι επίμαχες εθνικές διατάξεις δεν θα είχε, κατά συνέπεια, κανένα νόημα και θα μπορούσε μάλιστα να προκαλέσει μεγαλύτερη νομική αβεβαιότητα.

64. Το Δικαστήριο κάλεσε την Επιτροπή να απαντήσει στις ακόλουθες ερωτήσεις:

« Ανεξαρτήτως του αν τα άρθρα 19 του Οργανισμού ΕΟΚ του Δικαστηρίου και 38 του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου επιτρέπουν την προβολή ισχυρισμών ή επιχειρημάτων ή την παράθεση διευκρινίσεων που δεν περιλαμβάνονται στο κείμενο του εισαγωγικού της δίκης δικογράφου, αλλά αναφέρονται με παραπομπή σε άλλα έγγραφα, επισυναπτόμενα έστω στο δικόγραφο της προσφυγής, η Επιτροπή καλείται να απαριθμήσει με σαφήνεια τις επικίνδυνες ουσίες για τις οποίες εμμένει στις αιτιάσεις της σχετικά με τις υποχρεώσεις επισημάνσεως που επιβάλλει η επικρινομένη γερμανική κανονιστική απόφαση.

Η Επιτροπή καλείται ομοίως να διευκρινίσει για ποιες από τις ουσίες αυτές (και να αναφέρει τις ημερομηνίες των σχετικών ανακοινώσεων) η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας κίνησε τη διαδικασία του άρθρου 23 της οδηγίας 67/548 και σε ποιο σημείο βρίσκεται η διαδικασία που κίνησε συναφώς η Επιτροπή.

Η Επιτροπή καλείται επιπλέον να διευκρινίσει κατά πόσον έλαβε υπόψη, για την προσφυγή της κατά της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας, τη διαδικασία που κίνησε η Γερμανία, βάσει του άρθρου 23 της οδηγίας 67/548, με ανακοίνωση της 29ης Αυγούστου 1989, η οποία αφορά 42 επικίνδυνες ουσίες. »

65. Στις ερωτήσεις αυτές η Επιτροπή έδωσε τις ακόλουθες απαντήσεις.

1) *Ουσίες για τις οποίες εμμένει στις αιτιάσεις της όσον αφορά την υποχρέωση επισημάνσεως που επιβάλλει η γερμανική κανονιστική απόφαση*

α) Με το υπόμνημα απαντήσεως της 20ής Μαΐου 1990, η Επιτροπή αναγνώρισε ότι οι ουσίες στις οποίες αναφέρεται το τμήμα 2, σημείο 1, στοιχείο α, της προσφυγής είχαν μνημονευθεί εκ παραδρομής και παραιτήθηκε από το σχετικό αίτημά της.

β) Η Επιτροπή δεν μπορεί να δεχτεί τους ισχυρισμούς που επικαλείται η καθής όσον αφορά τις ουσίες που αναφέρονται στο τμήμα 2, σημείο 1, στοιχείο β, της προσφυγής (βλ. υπόμνημα απαντήσεως, τμήμα 2, σημείο 3). Κατά το μέτρο που, όπως εκθέτει η καθής (υπόμνημα ανταπαντήσεως, σελ. 5), οι ουσίες αυτές διαγράφηκαν εν τω μεταξύ από την κανονιστική απόφαση περί των επικινδύνων ουσιών, η αιτίαση μπορεί να θεωρηθεί άνευ αντικειμένου· δεδομένου ωστόσο ότι οι κρίσιμες κανονιστικές αποφάσεις (επισυναφθείσες στο υπόμνημα ανταπαντήσεως) τέθηκαν σε ισχύ μόλις στις 28 Απριλίου 1990 και στις 15 Ιουνίου 1991 αντιστοίχως, η αιτίαση της Επιτροπής ήταν, εν πάση περιπτώσει, αρχικά βάσιμη.

Για 42 άλλες ουσίες, η καθής ισχυρίστηκε ότι ενημέρωσε σχετικώς την Επιτροπή στις 29 Αυγούστου 1989, όπως απαιτεί το άρθρο 23 της οδηγίας (βλ. την άνευ ημερομηνίας ανακοίνωση και τον κατάλογο των ουσιών που επισυνάφθηκαν στο υπόμνημα αντικρούσεως)· έξι από τις ουσίες αυτές (υπ' αριθ. 183, 351, 678, 721, 782, 833) απετέλεσαν εν τω μεταξύ αντικείμενο κοινοτικής ρυθμίσεως, με την έκδοση της οδηγίας περί δωδεκάτης προσαρμογής στην τεχνική πρόοδο (οδηγία 91/325/ΕΟΚ, ΕΕ L 180, σ. 91), οπότε για τις ουσίες αυτές η αιτίαση της Επιτροπής έχει χάσει το νόημά της. Τριάντα μία ουσίες (υπ' αριθ. 114, 294, 532, 534, 667, 718, 784, 786, 832, 887, 964, 984, 1064, 1067, 1151, 1163, 1202, 1227, 1231, 1233, 1264, 1268, 1284, 1328, 1329, 1331, 1334, 1366, 1370, 1431) περιλαμβάνονται

στην πρόταση οδηγίας περί δεκάτης πέμπτης προσαρμογής στην τεχνική πρόοδο, η οποία, κατά την αρμόδια επιτροπή, πρόκειται να εκδοθεί τον Σεπτέμβριο του 1991. Και για τις ουσίες αυτές η αιτίαση της Επιτροπής ενδέχεται να καταστεί άνευ αντικειμένου πριν από τη λήξη της παρούσας διαδικασίας. Για πέντε μόνο ουσίες πρέπει να θεωρηθεί ως δεδομένο ότι δεν θα θεσπιστεί ρύθμιση σε εύθετο χρόνο ή ότι η ληφθείσα απόφαση ήταν αντίθετη:

υπ' αριθ. 102 Azocyclotin: κανένα ενημερωτικό δελτίο δεν έχει δοθεί ακόμη·

υπ' αριθ. 376 Κυκλοεξιμίντ: διεξάγονται ακόμη διαπραγματεύσεις·

υπ' αριθ. 878 Οκτανοϊκό ιωξυνίλιο: διεξάγονται ακόμη διαπραγματεύσεις·

υπ' αριθ. 1332 Temephos: η επισήμανση δεν είναι αναγκαία·

υπ' αριθ. 1344 Tetrachlorovinphos: η επισήμανση δεν είναι αναγκαία.

Για τις ουσίες αυτές η Επιτροπή εμμένει στις συγκεκριμένες αιτιάσεις της κατά της γερμανικής ρυθμίσεως περί επισημάνσεως.

γ) Όσον αφορά την κατηγορία των ουσιών που αναφέρονται στο τμήμα 2, σημείο 1, στοιχείο γ, της προσφυγής, δεν πρόκειται για συγκεκριμένα προϊόντα, αλλά για ουσίες που περιγράφονται αόριστα στο άρθρο 5, παράγραφος 2, της γερμανικής κανονιστικής αποφάσεως περί των επικινδύνων ουσιών και για τις οποίες ισχύει η απόφαση αυτή γενικώς (υποχρέωση επισημάνσεώς τους ως καρκινογόνων ουσιών, εφόσον η ιδιότητα αυτή έχει διαπιστωθεί από την επιτροπή βλαβερών ουσιών). Στην κατηγορία αυτή υπάγονται πιθανώς όλες οι παλαιές ουσίες για τις οποίες δεν υπάρχει ρύθμιση, ήτοι αυτές που διετέθεντο στην αγορά πριν από τις 18 Σεπτεμβρίου 1981 και δεν υπόκεινται στην κοινοτική υποχρέωση επισημάνσεως. Δεν είναι δυνατόν να απαριθμηθούν όλες αυτές οι ουσίες, πράγμα που άλλωστε δεν θα ήταν αναγκαίο, δεδομένου ότι η η αμφισβήτηση αφορά το ασυμβίβαστο του ίδιου του άρθρου 5, παράγραφος 2, της γερμανικής αποφάσεως περί επικινδύνων ουσιών.

δ) Η ουσία υπ' αριθ. 1119, το tetracarbonylnickel (το οποίο η ανακοίνωση της καθής της 14ης Ιουλίου 1989 αναφέρει υπό τον αριθμό 19 ως Nickelcarbonyl), θα υποβληθεί το φθινόπωρο του 1991, με την οδηγία περί δεκάτης πέμπτης προσαρμογής στην τεχνική πρόοδο, σε κοινοτική ρύθμιση περί επισημάνσεως. Για την ουσία αυτή, η αιτίαση της Επιτροπής θα μπορεί να θεωρηθεί ως άνευ αντικειμένου. Ως προς την ουσία υπ' αριθ. 690, το 1,2-εποξυπροπάνιο, κοινοτική ρύθμιση περί επισημάνσεως υπάρχει πράγματι από το 1988, οπότε η Επιτροπή παραιτείται της αιτιάσεως ως προς το σημείο αυτό.

Εν κατακλείδι, η απάντηση στην πρώτη ερώτηση είναι ότι οι αιτιάσεις που αφορούν την υποχρέωση επισημάνσεως που επιβάλλει, κατά παράβαση των κοινοτικών οδηγιών, η γερμανική κανονιστική απόφαση περί των επικινδύνων ουσιών,

— αποσύρθηκαν για ορισμένες ουσίες (βλ. στοιχεία α και δ, ανωτέρω)·

— κατέστησαν ή θα καταστούν άνευ αντικειμένου, με την θέση σε ισχύ της οδηγίας περί δεκάτης πέμπτης προσαρμογής στην τεχνική πρόοδο, για μεγάλο αριθμό ουσιών (βλ. στοιχεία β και δ, ανωτέρω)·

— εξακολουθούν να ισχύουν για πέντε ουσίες (βλ. στοιχείο β, ανωτέρω).

Το κρίσιμο ζήτημα κατά την Επιτροπή δεν είναι ωστόσο το ποιες είναι οι συγκεκριμένες ουσίες οι οποίες υπόκεινται ενδεχομένως σε επισήμανση κατά παράβαση της οικείας κοινοτικής ρυθμίσεως, αλλά το ζήτημα αν το άρθρο 5 της κανονιστικής αποφάσεως περί των επικινδύνων ουσιών συμβιβάζεται καταρχήν με τις διατάξεις του άρθρου 5, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, και των άρθρων 22 και 23 της οδηγίας 67/548, δεδομένου ότι επιτρέπει την επιβολή σε δυνητικά μεγάλο αριθμό παλαιών ουσιών υποχρεώσεως επισημάνσεως που δεν προβλέπεται από το κοινοτικό δίκαιο (βλ. στοιχείο γ, ανωτέρω).

2) *Κίνηση της διαδικασίας του άρθρου* 23 *από την καθής*

Βάσει των διαβιβασθέντων στην Επιτροπή εγγράφων, η διαδικασία του άρθρου 23 της οδηγίας κινήθηκε επισήμως από την καθής μόνο με την ανακοίνωσή της της 14ης Ιουλίου 1989 (βλ. παράρτημα VI της προσφυγής). Οι σχετικοί με τις 21 επίμαχες ουσίες φάκελοι διαβιβάστηκαν στις 8 Αυγούστου 1989 στην αρμόδια ομάδα εργασίας «ταξινόμηση και επισήμανση των επικινδύνων ουσιών» και εξετάστηκαν απ' αυτή, για πρώτη φορά, στη συνεδρίαση της 14ης και της 15ης Σεπτεμβρίου 1989. Με εξαίρεση δύο απ' αυτές, όλες οι ουσίες του καταλόγου ταξινομήθηκαν ως υποκείμενες σε επισήμανση. Οι ουσίες αυτές αποτελούν αντικείμενο της οδηγίας περί δωδεκάτης προσαρμογής στην τεχνική πρόοδο, της 1ης Μαρτίου 1991, ή της προτάσεως οδηγίας περί δεκάτης πέμπτης προσαρμογής, η οποία πρόκειται να εκδοθεί το φθινόπωρο του 1991 (βλ. παράρτημα I). Όπως προκύπτει από πρόσφατη επανεξέταση των εγγράφων, για 42 άλλες ουσίες δεν απεστάλη στην πραγματικότητα καμιά επίσημη ανακοίνωση στην Επιτροπή. Εν τούτοις, για την πλειονότητα των ουσιών αυτών, οι οποίες απαριθμούνται στην ανακοίνωση της 29ης Αυγούστου 1991, που επισυνήφθη στο υπόμνημα αντικρούσεως της καθής, έχει εν τω μεταξύ εκδοθεί κοινοτική ρύθμιση ή θα επιβληθεί υποχρέωση επισημάνσεως, όταν εκδοθεί η οδηγία περί δεκάτης πέμπτης προσαρμογής στην τεχνική πρόοδο (βλ. στοιχείο β, ανωτέρω, και το παράρτημα II).

3) *Το ζήτημα κατά πόσον ελήφθη υπ' όψη η ανακοίνωση της* 29*ης Αυγούστου* 1991

Με το έγγραφο οχλήσεως που απηύθηνε στις 23 Ιουλίου 1987 στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας, η Επιτροπή αμφισβήτησε την υποχρέωση επισημάνσεως που επέβαλλε για τις 42 επίδικες ουσίες (και για 36 άλλες ουσίες, οι οποίες δεν εμπίπτουν πλέον στο πεδίο εφαρμογής της κανονιστικής αποφάσεως: βλ. το παράρτημα I της προσφυγής, σημείο 5) η σχετική με τις επικίνδυνες ουσίες κανονιστική αυτή απόφαση. Η καθής ισχυρίστηκε, συναφώς, ότι καλώς θέσπισε προσωρινή εθνική υποχρέωση επισημάνσεως για τις παλαιές επικίνδυνες ουσίες οι οποίες δεν αποτελούσαν αντικείμενο καμιάς ρυθμίσεως (παράρτημα II της προσφυγής, σημείο 5). Με την αιτιολογημένη γνώμη της η Επιτροπή απάντησε ότι η θέσπιση τέτοιας υποχρεώσεως ήταν δυνατή μόνο υπό τους όρους που θέτει το άρθρο 23 της οδηγίας και ότι εν προκειμένω

αυτοί δεν τηρήθηκαν (παράρτημα IV της προσφυγής, σημείο II.7). Δεδομένου ότι η ανακοίνωση της 29ης Αυγούστου 1989 δεν καταλέγεται μεταξύ των εγγράφων που διαβιβάστηκαν βάσει του άρθρου 23 της οδηγίας ούτε απεστάλη στην Επιτροπή στο πλαίσιο της διαδικασίας λόγω παραβάσεως ούτε της γνωστοποιήθηκε με κανένα άλλο τρόπο, δεν ελήφθη υπόψη στην παρούσα διαδικασία μέχρι το στάδιο του υπομνήματος απαντήσεως. Στο στάδιο αυτό, η Επιτροπή επέστησε την προσοχή στο γεγονός ότι, εν πάση περιπτώσει, έλλειπε η ένδειξη ότι η υποχρέωση εθνικής επισημάνσεως ίσχυε *προσωρινώς* μόνο (υπόμνημα απαντήσεως, σελίδα 6), συναφώς θεωρήθηκε δεδομένο, χωρίς καν να ελεγχθεί, ότι η ανακοίνωση έγινε πράγματι. Ο αριθμός και η φύση των ουσιών για τις οποίες ίσχυε ρύθμιση προβλέπουσα υποχρέωση επισημάνσεως για τις παλαιές ουσίες, χωρίς να πληρούνται οι προϋποθέσεις του άρθρου 23 (προσωρινός χαρακτήρας, ανακοίνωση), δεν ασκούν καμιά επιρροή επί του ουσιώδους ζητήματος της διαδικασίας, ήτοι του ασυμβιβάστου μιας τέτοιας ρυθμίσεως με το κοινοτικό δίκαιο. Συναφώς, η Επιτροπή υπενθυμίζει εκ νέου ότι για την μεγάλη πλειοψηφία των ουσιών που απαριθμήθηκαν αρχικώς η αιτίαση δεν κατέστη άνευ αντικειμένου (κατόπιν κοινοτικής ρυθμίσεως ή διαγραφής των εν λόγω ουσιών από τη γερμανική κανονιστική απόφαση) παρά μόνο κατά τη διάρκεια της διαδικασίας του άρθρου 169 της Συνθήκης ΕΟΚ και ότι, για ορισμένες ουσίες, η αιτίαση εξακολουθεί να υφίσταται.

66. Το Δικαστήριο κάλεσε και τη Γερμανική Κυβέρνηση να απαντήσει εγγράφως στην ακόλουθη ερώτηση:

« Η Γερμανική Κυβέρνηση ισχυρίζεται με το υπόμνημα ανταπαντήσεως, όσον αφορά ορισμένες ουσίες, ότι εκείνες από τις ουσίες, οι οποίες δεν διαγράφηκαν από την αρχική γερμανική απόφαση με τη δεύτερη τροποποιητική απόφαση, επρόκειτο να διαγραφούν με την έκδοση τρίτης τροποποιητικής αποφάσεως το 1990. Η Γερμανική Κυβέρνηση καλείται να πληροφορήσει εγγράφως το Δικαστήριο αν τούτο συνέβη, αναφέροντας τις ουσίες οι οποίες δεν έχουν ακόμη διαγραφεί. »

Η Γερμανική Κυβέρνηση έδωσε την ακόλουθη απάντηση:

« Στο σημείο 4 του υπομνήματος ανταπαντήσεως της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας, της 27ης Ιουλίου 1990, αναφερόταν ότι επέκειτο η έκδοση μιας τρίτης τροποποιητικής αποφάσεως σχετικά με την κανονιστική απόφαση περί των επικινδύνων ουσιών· η απόφαση αυτή έχει εν τω μεταξύ εκδοθεί. Το άρθρο 1, σημείο 12, στοιχείο α, της τρίτης αποφάσεως για την τροποποίηση της γερμανικής κανονιστικής αποφάσεως περί επικινδύνων ουσιών, της 5ης Ιουνίου 1991 (***Bundesgesetzblatt I***, σ. 1218, επισυνάπτεται στην παρούσα) προέβη στην διαγραφή των ουσιών που φέρουν τους αύξοντες αριθμούς 21, 96, 143, 186,193, 393, 799, 879, 1067 και 1234, τις οποίες εκ παραδρομής δεν είχε διαγράψει η δεύτερη τροποποιητική απόφαση.

Δεν διαγράφηκαν οι ουσίες για τις οποίες η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας κίνησε, με έγγραφο της 29ης Αυγούστου 1989, τη διαδικασία του άρθρου 23 της οδηγίας 79/831/ΕΟΚ. »

Κ. Ν. Κακούρης
εισηγητής δικαστής